

แนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน หน่วยงาน และภาคีเครือข่าย*

สุวรรณา คุณคิดลภณ์รัฐสา**

(วันที่รับบทความ: 11 มิถุนายน 2563; วันที่แก้ไขบทความ: 19 กรกฎาคม 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 20 กรกฎาคม 2563)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน หน่วยงาน และภาคีเครือข่าย (2) เพื่อจัดการปัญหาความขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ดของประชาชนกับประชาชน ประชาชนกับหน่วยงาน และหน่วยงานราชการด้วยตนเอง และ (3) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน หน่วยงาน และภาคีเครือข่าย โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่สำคัญในการให้ข้อมูลได้แก่ ตัวแทนประชาชน ตัวแทนผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 138 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 60 คน ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด มี 5 ด้าน ได้แก่ น้ำ ที่ดิน การประมง บัว และการท่องเที่ยว (2) ปัญหาความขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ปัญหาระหว่างประชาชนด้วยตนเอง ประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานของรัฐด้วยตนเอง (3) แนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความเข้าใจ มีความตระหนัก การเปิดโอกาสให้เข้าร่วม การรับผลประโยชน์และความเป็นเจ้าของ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, บึงบอระเพ็ด, การมีส่วนร่วมของประชาชน

* งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

** รองศาสตราจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, E-mail: suwanan6605@gmail.com

The sustainable development and utilization of resources in Bung Boraphet by the participation of people, organizations and network partners^{*}

Suwanna Khundiloknattawasa^{**}

(Received: June 11, 2020; Revised: July 19, 2020; Accepted: July 20, 2020)

Abstract

This research is a qualitative research. Its objectives are (1) to study the characteristics of sustainable use of resources in Bung Boraphet by participation of people, agencies and network partners, (2) to manage conflicts from resource utilization in Bung Boraphet of the people and the people Citizens and agencies And government agencies themselves, and (3) in order to find ways to develop and make sustainable use of Bung Boraphet by the participation of people, agencies and network partners. In which there are samples that are important in providing information, including Public representative Community leader representatives Career agent In-depth interviews of 138 people and group conversations of 60 people used content analysis.

The results showed that (1) Resource utilization in Bung Boraphet has 5 areas which are water, land, fishery, lotus and tourism. (2) Problems of conflicts from resource utilization in Bung Boraphet are divided into 3 areas which are problems between people themselves. Citizens and government agencies and government agencies themselves. (3) The guideline for sustainable development and utilization in Bung Boraphet consists of 5 steps, namely building understanding Be aware Opportunity to participate Beneficiary And ownership

Keywords: sustainable development Bung Boraphet participation of people

^{*} This research is funded by the National Research Agency (NRCT).

^{**} Associate Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Sawan Rajabhat University, E-mail: suwanna6605@gmail.com

บทนำ

แนวคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งให้ความสำคัญกับภาคประชาชน และชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนท้องถิ่นอยู่ภายใต้บทบาท และภาระหน้าที่ขององค์กรชุมชน โดยมีจารีตประเพณีและข้อตกลงของชุมชนเป็นกลไกสำคัญที่ชุมชนใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ในการที่จะอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืนต่อไป ชุมชนท้องถิ่นจึงมีความชอบธรรมที่จะมีสิทธิเหนือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตนมากกว่าคนภายนอกชุมชน ที่ไม่ได้เป็นผู้อาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่รัฐต้องยอมให้ชุมชนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการดังกล่าว เพื่อจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมในแง่ของการใช้ทรัพยากร การบำรุงรักษาและอนุรักษ์ ทั้งยังเป็นการป้องกันปัญหาความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการแย่งชิงทรัพยากร ตลอดจนปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของคนในท้องถิ่นอีกด้วย (อุดมศักดิ์ สันธิษณ์, 2558)

ความขัดแย้งในปัจจุบันเกิดขึ้นส่วนหนึ่ง เนื่องจากไม่มีเวทีที่จะให้ประชาชนมานั่งพูดคุยกัน การทำประชาพิจารณ์กลับส่งผลให้เกิดความขัดแย้งมากขึ้น เนื่องจากเป็นเวทีแห่งการโต้เถียงกัน (Debate) ซึ่งมุ่งที่จะเอาชนะคะคานกัน มาชี้หน้าด่ากัน ต่างฝ่ายต่างเชื่อว่าตนเองมีคำตอบที่ถูกและพยายามที่จะพิสูจน์ว่าอีกฝ่ายเป็นฝ่ายผิด ดังนั้น เวทีใด ๆ ก็ตามไม่ควรจะเป็นการโต้เถียงกัน แต่ควรใช้เวทีประชาเสวนา (Citizen Dialogue) ซึ่งมุ่งเน้นการฟังกันและกันอย่างตั้งใจ เชิญชวนให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมกันคิดถึงประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นที่สนใจของชุมชน (วันชัย วัฒนศัพท์, 2550) สำหรับแนวคิดที่ให้ชุมชนร่วมกันจัดการทรัพยากรส่วนรวม (Self-organized common property) เป็นแนวคิดของ Elinor Ostrom (2009) เสนอขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดจากการให้รัฐเป็นเจ้าของส่วนใหญ่และการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ โดยการใช้ของส่วนรวมจะถูกจำกัดโดยชุมชนหรือองค์กรที่ชุมชนจัดตั้งขึ้น เพื่อให้รัฐและชุมชนหลีกเลี่ยงโศกนาฏกรรมของทรัพยากรส่วนรวม เรียกได้ว่าเป็นรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติชุมชน (Community-Based Natural Resource Management: CBNRM) สอดคล้องกับหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติฐานชุมชน ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรของตนเองได้ (Riboy & Maguranyang, 2010) ซึ่งเล็งเห็นประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยไม่เป็นการเสี่ยงอันตรายต่อผลประโยชน์ที่มีลักษณะคล้ายกันเช่นนี้ในอนาคต (Goodland & Ledce, 1978)

นอกจากนี้ยังพบว่า ที่ผ่านมามีบ่อระเบิดยังประสบกับปัญหาต่าง ๆ อีกมากมาย เช่น บึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ กำลังเข้าขั้นวิกฤติ มีปริมาณน้ำลดลงจนน่าเป็นห่วง (ไทยรัฐออนไลน์, 2558) พบปัญหาของการบุกรุกเข้ามาใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น ทำนาข้าว ทำประมงทั้งถูกและผิดกฎหมาย ล่าสุดพบว่า มีกลุ่ม

นายทุนสนับสนุนจ้างให้ประชาชนเข้าไปทำนา และปลูกแดงโมในพื้นที่มากขึ้น (ไทยทีวีสีช่อง 7, 2562) พบว่า มีการบุกรุกครอบครอง บึงบอระเพ็ดที่เคยมีเนื้อที่ 132,651 ไร่ แต่การสำรวจครั้งสุดท้ายถูกครอบครอง 5,653 แปลงเนื้อที่ประมาณ 65,410 ไร่ (เนชั่นทีวี, 2559)

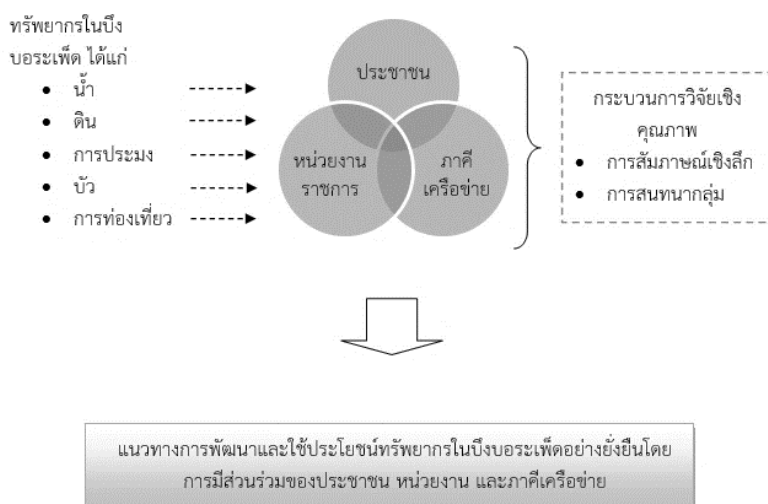
จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าในขณะนี้บึงบอระเพ็ด กำลังประสบกับปัญหาการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ขาดความร่วมมือประสานงานในการลงมือแก้ไขปัญหา ซึ่งต่างหน่วยต่างดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของตนไม่ได้มีการประสานแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน เป็นการบริหารแบบแยกส่วน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ดและรอบบึงบอระเพ็ด ต่างต้องประสบกับปัญหาเดิม ๆ ทุกปี อาจกล่าวได้ว่าในกระบวนการจัดการปัญหาดังกล่าวนั้น ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการได้อย่างแท้จริง ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าบึงบอระเพ็ดจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนมาร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนี้ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน หน่วยงาน และภาคีเครือข่าย” เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน หน่วยงาน และภาคีเครือข่าย
2. เพื่อจัดการปัญหาความขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ดของประชาชนกับประชาชน ประชาชนกับหน่วยงาน และหน่วยงานราชการด้วยกันเอง
3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน หน่วยงาน และภาคีเครือข่าย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องแล้ว และได้วางกรอบแนวคิดการวิจัยไว้เพื่อหาแนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน หน่วยงาน และเครือข่าย ซึ่งในรายละเอียดนั้นจะต้องทำการวิเคราะห์ลักษณะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด วิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และท้ายสุดเป็นการหาวิธีที่จะทำให้การใช้ประโยชน์ในทรัพยากรภายในบึงบอระเพ็ดมีความคุ้มค่านำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนสามารถเขียนเป็นภาพ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรตามลักษณะการเก็บข้อมูล โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ดังนี้

1. การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่สำคัญในการให้ข้อมูลได้แก่ ตัวแทนประชาชน 31 หมู่บ้าน ๆ ละ 2 คน จำนวน 62 คน ตัวแทนผู้นำชุมชน ๆ ละ 2 คน จำนวน 62 คน ตัวแทนกลุ่มอาชีพจาก 7 กลุ่มอาชีพ ๆ ละ 1 คน จำนวน 14 คน รวมสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 138 คน

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลและระดมความคิดเห็นจากกลุ่มเป้าหมายที่ ประกอบด้วย ตัวแทนประชาชน จำนวน 15 คน ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ จำนวน 15 คน และตัวแทนหน่วยงาน จำนวน 15 คน รวมจำนวนสนทนากลุ่มทั้งสิ้น 60 คน ในการสนทนากลุ่มจะจัดกลุ่มออกเป็น 4 กลุ่มย่อย ตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อรวบรวมข้อมูลที่มีรายละเอียดและเนื้อหาสาระ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Cooper & Schindler, 2001) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีประเด็นคำถามกำหนดขึ้นไว้ในการสนทนาอย่างกว้าง ๆ เพียงประเด็นหลัก ๆ ส่วนประเด็นอื่น ๆ มักจะมีเพิ่มเติมขึ้นระหว่างการสนทนา โดยไม่มีการเรียงลำดับคำถามไว้แน่นอนตายตัวจะปิดการ

สัมภาษณ์เมื่อไหร่ก็ได้ ตามที่ผู้สัมภาษณ์เห็นว่าข้อมูลที่สัมภาษณ์มีความอึดตัวและเป็นที่ยอมรับแล้ว ซึ่งประเด็นข้อคำถามต้องตอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ประเด็นที่ 1 ลักษณะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด

ประเด็นที่ 2 ปัญหาความขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด

ประเด็นที่ 3 แนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการร่วมระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรร่วมกันเสนอ และจัดทำแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์ ซึ่งมีประเด็นการเสนอแนะแนวทางการพัฒนา และใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ดำเนินการขอหนังสือจากคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ประสานไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือในลงพื้นที่และเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยและคณะเดินทางไปพบและอธิบายวัตถุประสงค์วิธีการดำเนินการด้วยตนเอง

2. วางแผนการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ลงพื้นที่เป้าหมาย เพื่อทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ได้แจ้งให้ทราบและได้มีการประสานล่วงหน้าแล้ว

3. กำหนดจัดการประชุมระดมความคิดเห็น เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน จำนวน 1 ครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลรายบุคคล และภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยเลือกวิธีใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) (Babbie, 2001; Cooper & Schindler, 2001) โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

1. รวบรวมผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยแยกประเด็นออกเป็น 4 ด้าน คือ

1.1 ลักษณะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด

1.2 ปัญหาความขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด

1.3 แนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน

1.4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดหมวดหมู่ของข้อมูลในลักษณะเชิงบรรยาย และอ่านทำความเข้าใจตามเนื้อหาทั้งหมดที่เกี่ยวข้องตามขอบเขตที่ศึกษาทั้ง 4 ด้านข้างต้น

3. คัดเลือกคำ ประโยค หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในการศึกษาในแต่ละด้านข้างต้น ออกมาให้ได้มากที่สุด

4. ผู้วิจัยดำเนินการซ้ำตามข้อ 2-3 สำหรับข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลคนต่อไปจนครบ จำนวนที่ไม่ สัมภาษณ์ แล้วนำมาจัดกลุ่มประเด็นต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา โดยถามประเด็น ในเรื่องเดียวกันก็จะรวบรวมไว้ด้วยกัน โดยยังไม่พิจารณาว่าประเด็นใดเป็นประเด็นหลักและประเด็นใด เป็นประเด็นย่อยในขั้นตอนนี้

5. เมื่อได้ประเด็นต่าง ๆ จำนวนมาก และไม่มีประเด็นใหม่ ๆ เกิดขึ้น (ข้อมูลอิ่มตัว) ผู้วิจัยจึง หยุดสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลทุกรายมาวิเคราะห์รวมกัน

6. ผู้วิจัยลดทอนข้อมูล โดยการพิจารณาจัดหมวดหมู่ให้กับประเด็นเหล่านั้นว่า ข้อความใดควร เป็นประเด็นหลัก และข้อความใดควรเป็นประเด็นย่อยที่อยู่ภายใต้ประเด็นหลัก ประเด็นที่คัดออก เนื่องจากเป็นคำตอบที่ซ้ำซ้อนกันก็จะตัดออกไป เพื่อหาข้อสรุปตามความเป็นจริงที่ปรากฏและครอบคลุม ตามวัตถุประสงค์การศึกษา

7. ในส่วนของข้อมูลที่ได้จากการจัดการประชุมระดมความคิดเห็น ผู้วิจัยจะนำมาพิจารณาคำแนะนำต่าง ๆ และเขียนรายงานการวิจัยตามความเป็นจริงที่ปรากฏและครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การศึกษา

8. ผู้วิจัยนำข้อสรุปที่ได้จากการสัมภาษณ์และการประชุมระดมความคิดเห็น เขียนในลักษณะ เชิงบรรยาย ปรากฏการณ์ทั้งหมดเพื่อสรุปเป็นลักษณะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด ปัญหา ความขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด แนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ใน บึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน และข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

สรุปผลการวิจัย

1. ลักษณะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด พบว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ด นำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ดมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันทั้งการอุปโภคบริโภค ตลอดจนประกอบอาชีพ ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดการใช้ประโยชน์ ดังตาราง 1

ตาราง 1 ลักษณะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด

ประเภทการใช้	ลักษณะการใช้ประโยชน์
1. น้ำในบึงบอระเพ็ด	1. ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภค 2. ใช้เพื่อการเกษตร 3. ใช้เพื่อการเลี้ยงสัตว์
2. ที่ดินในบึงบอระเพ็ด	1. เป็นที่อยู่อาศัย 2. ที่ทำการเกษตร

ตาราง 1 (ต่อ)

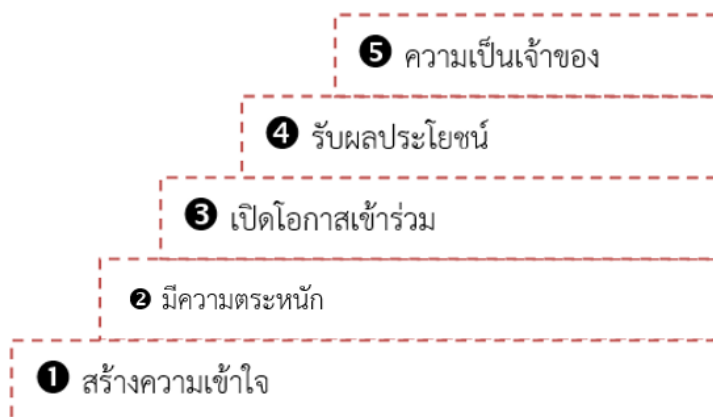
ประเภทการใช้	ลักษณะการใช้ประโยชน์
3. การประมงในบึงบอระเพ็ด	1. เพื่อบริโภคในครัวเรือน 2. เพื่อจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลาง
4. บัวในบึงบอระเพ็ด	1. เก็บส่วนต่าง ๆ ของบัวขาย 2. มีการนำเอารากบัวมาเชื่อมขาย 3. เก็บใบขายให้กับพ่อค้าคนกลางเพื่อส่งออกต่างประเทศ
5. การท่องเที่ยวในบึงบอระเพ็ด	1. บริการนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ 2. เที่ยวชมวิถีชีวิตชาวประมง 3. เที่ยวชมธรรมชาติ

2. ปัญหาความขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด เนื่องจากบึงบอระเพ็ดนั้นเป็นศูนย์รวมของทรัพยากรที่ประชาชนในบึงบอระเพ็ดใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามากำกับดูแลไม่ให้เกิดการบุกรุกหรือใช้ทรัพยากรโดยขาดความคำนึงถึงความคุ้มค่าและยั่งยืน ดังนั้นการเข้ามาเกี่ยวข้องกันทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้โดยไม่ได้ตั้งใจ หรือเกิดขึ้นโดยผลของการกระทำนั้น ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม รายละเอียดปรากฏดังตาราง 2

ตาราง 2 สรุปปัญหาความขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด

ลักษณะความขัดแย้ง	รายละเอียดความขัดแย้ง
1. ประชาชนกับประชาชน	1. กลุ่มอาชีพที่ทำนาข้าวด้วยกัน การแย่งน้ำทำนาในช่วงหน้าแล้ง 2. กลุ่มอาชีพชาวประมง กลุ่มที่ทำถูกกฎหมายกับกลุ่มที่ทำผิดกฎหมาย 3. กลุ่มอาชีพเก็บบัวกับอาชีพทำนาข้าว เมื่อทำนามากขึ้นทำให้น้ำในบึงบอระเพ็ดลดลงส่งผลกระทบต่อกรเจริญเติบโตของบัว ไม่สามารถเก็บขายได้ 4. อาชีพเรื่อนำเที่ยวกับอาชีพทำนาข้าว ถ้ามีการสูบน้ำเพื่อทำนามากก็จะทำให้น้ำในบึงบอระเพ็ดลดลงไม่สามารถเล่นเรือได้กระทบเรื่องรายได้
2. ประชาชนกับหน่วยงาน	1. เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายและถูกจับกุมดำเนินคดี 2. ความไม่เข้าใจในกฎหมายของประชาชน 3. ขาดความเข้าใจอันดีต่อกัน
3. หน่วยงานกับหน่วยงาน	1. เรื่องอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบแต่ละหน่วยงาน 2. กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจการดำเนินการในบางเรื่องทำให้การดำเนินการล่าช้า 3. ขอบเขตพื้นที่ในการรับผิดชอบไม่ชัดเจน

3. แนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน จากปัญหาของการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ดที่ทำการศึกษามาข้างต้น คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความชำนาญและเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับบึงบอระเพ็ดร่วมทำการสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ดให้ได้้อย่างยั่งยืน สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แนวทางการพัฒนาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรบึงบอระเพ็ด

จากภาพที่ 2 เป็นแนวทางการพัฒนาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรบึงบอระเพ็ด ซึ่งจะเป็นการอธิบายแต่ละขั้นตอน หากดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวแล้ว จะทำให้การนำทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ดมาใช้ประโยชน์เกิดความคุ้มค่าสูงสุดและคงอยู่อย่างยั่งยืน รายละเอียดแต่ละขั้นตอนมีดังต่อไปนี้

1. สร้างความเข้าใจ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากที่สุดหากขั้นตอนนี้ไม่เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแบบที่ประชาชนไม่ได้เต็มใจผลของการกระทำหรือการดำเนินการใด ๆ ที่จะเข้ามาส่งเสริมหรือพัฒนาให้กับบึงบอระเพ็ดแล้วย่อมไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากขั้นตอนนี้เป็นการสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่บึงบอระเพ็ดทั้งหมดว่ามีเจตนารมณ์อย่างไรในการเข้าร่วมกำหนดทิศทางหรือแนวทางการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ประชาชนจะให้ความร่วมมือหรือจะต่อต้านโครงการที่เข้ามา หรือหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ที่เข้ามาในพื้นที่ที่อยู่ที่กระบวนการสร้างความเข้าใจเป็นลำดับแรก

2 มีความตระหนัก ขั้นตอนที่สองเป็นการสร้างความตระหนักในเรื่องของความสำคัญและเห็นคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ด เช่น น้ำ ดิน การประมง บัว และการท่องเที่ยว ทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ต้องให้ความสำคัญในเรื่องนี้และร่วมกันพัฒนาแนวทาง เพื่อให้เกิดความ

ตระหนักในเรื่องนี้ให้เกิดขึ้นให้ได้ เพื่อที่จะก้าวเดินต่อไปในการพัฒนาบึงบอระเพ็ดให้เกิดความเจริญเติบโต และคงอยู่ต่อไปในอนาคต

3 เปิดโอกาสเข้าร่วม ขั้นตอนที่สาม การเปิดโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรม โครงการ หรือการร่วมแสดงความคิดเห็นของประชาชน หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เนื่องจากเสียงสะท้อนจากประชาชนที่อยู่ในพื้นที่เป็นเสียงที่มีความสำคัญและต้องรับฟังอย่าละเลยหรือไม่ให้ความสำคัญในประเด็นนี้เด็ดขาด ทุกครั้งที่จะดำเนินการในเรื่องใดต้องเน้นการร่วมแสดงความคิดเห็นทุกครั้ง และต้องมีการแจ้งให้ประชาชนได้รับทราบอย่างเปิดเผยเพื่อที่จะได้เข้ามามีส่วนร่วมห้ามแอบทำโดยเด็ดขาดมิฉะนั้นแล้วจะเกิดกระแสการต่อต้านตั้งแต่ยังไม่เริ่มโครงการ

4 รับผลประโยชน์ ขั้นตอนที่สำคัญในการร่วมดำเนินการต่าง ๆ แล้วสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต้องตอบให้ได้ว่าการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐหรือภาคีเครือข่ายแล้วประชาชนจะได้อะไร จำเป็นต้องทำการอธิบายให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนเลยว่าเมื่อดำเนินกิจกรรมหรือโครงการนี้แล้วสิ่งที่ประชาชนในพื้นที่จะได้นั้นเป็นอะไร เพื่อที่จะได้ทำความเข้าใจร่วมกันก่อนว่าสิ่งที่หน่วยงานภาครัฐเข้ามาดำเนินการในพื้นที่นั้นส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่หรือวิถีชีวิตในเรื่องใดบ้าง และได้รับประโยชน์อย่างไรบ้าง เพื่อที่จะได้เตรียมตัวเตรียมใจรับกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การปกปิดข้อเท็จจริงย่อมก่อให้เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง

5 ความเป็นเจ้าของ ขั้นตอนที่ทำขั้นตอนสุดท้าย เมื่อดำเนินการทุกอย่างมาแล้วท้ายสุดต้องแสดงให้เห็นว่าประชาชนเป็นเจ้าของทรัพยากรเหล่านั้น มีหน้าที่ต้องช่วยกันดูแลรักษาและนำไปใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นของประชาชนเองที่ต้องดูแลปกป้องผลประโยชน์ของตนเองเพื่อมิไว้ให้กับลูกหลานได้มีใช้ในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า การใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ดนั้น มีประชาชนเข้ามาใช้ประโยชน์หลากหลายกลุ่มอาชีพ บางอาชีพมีความสัมพันธ์ต่อกันทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อมีความต้องการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นย่อมส่งผลต่อทรัพยากรที่มีอยู่และกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนหน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบึงบอระเพ็ด สำหรับการประเมินการอภิปราย ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นออกเป็น 3 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ดนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ดมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งสำหรับการอุปโภคบริโภค ตลอดจนประกอบอาชีพ ซึ่งมีลักษณะ 5 ประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ (1) น้ำในบึงบอระเพ็ด (2) ที่ดินใน

บึงบอระเพ็ด (3) การประมงในบึงบอระเพ็ด (4) บัวในบึงบอระเพ็ด และ (5) การท่องเที่ยวในบึงบอระเพ็ด เนื่องจากบึงบอระเพ็ดเป็นแหล่งน้ำจืดที่มีขนาดใหญ่ และสามารถกักเก็บน้ำไว้เป็นจำนวนมาก เป็นเขตหวงห้าม เพื่อเพาะพันธุ์พืชและสัตว์ ทำให้บึงบอระเพ็ดมีความอุดมสมบูรณ์ประชาชนมีสิทธิในการเข้ามาใช้ประโยชน์จากบึงบอระเพ็ด โดยส่วนใหญ่จะเข้ามาครอบครองสิทธิในที่ดิน เพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัยและทำการเกษตรโดยการครอบครองสิทธิในที่ดินซึ่งเป็นที่ราชพัสดุ ต้องได้รับการอนุญาตให้เช่าจากธนารักษ์พื้นที่นครสวรรค์ นอกจากนี้ประชาชนยังสามารถเข้ามาเก็บเอาทรัพยากรที่มีอยู่ไปใช้ประโยชน์ได้ และเพียงพอในการดำเนินวิถีชีวิตที่ผ่านมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าบางช่วงบึงบอระเพ็ดจะประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำ เนื่องจากเกษตรกรรมส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพทำนาข้าว สูบน้ำจำนวนมากไปทำนาข้าว ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวจะคลี่คลาย เมื่อเข้าสู่ฤดูฝนและเกษตรกรรมเกี่ยวเกี่ยวข้าวเรียบร้อยแล้ว ซึ่งจะเป็นเช่นนี้เป็นประจำทุกปี ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ดต่างใช้ประโยชน์จากบึงบอระเพ็ดมาเป็นเวลานานหลายสิบปี นับตั้งแต่ก่อนที่จะประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์พืชและสัตว์ ในอดีตทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ดจะมีความอุดมสมบูรณ์เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน เนื่องจากจำนวนประชาชนที่เข้ามาอาศัยอยู่และเข้ามาใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ดนั้นยังมีไม่มากเท่าปัจจุบัน ในปัจจุบันสภาพบึงบอระเพ็ดเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนมีประชาชนอยู่อาศัยหนาแน่นขึ้น ทำให้ความต้องการใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ดมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ สายฝน จิตนุพงศ์ (2553) ทำการศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสิทธิในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ป่าประและ ความขัดแย้งกรณีศึกษาป่าประในเขตอุทยานแห่งชาติเขานัน อำเภอพนมพิศ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียงป่าประได้เข้าไปใช้ทรัพยากรมาไม่น้อยกว่า 100 ปีแล้ว ในช่วงนี้ทรัพยากรยังมีความอุดมสมบูรณ์มาก คนใช้ยังมีน้อย คนมีความใกล้ชิดกัน และยังเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ ในขณะที่อำนาจของรัฐและทุนยังขยายตัวขึ้นไปไม่ถึง สิทธิการเข้าถึงจึงปรากฏออกมาในลักษณะของสิทธิการใช้ประโยชน์ คือทุกคนมีสิทธิเข้าถึงทรัพยากรได้ถ้าต้องการนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต ส่วนสิทธิการใช้ประโยชน์นั้นชาวบ้านมีสิทธิใช้ประโยชน์ทรัพยากรเท่าที่จำเป็นใช้อย่างคุ้มค่าและใช้แบบไม่ทำลาย และการเข้าถึงแบบการถือครองเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคล เป็นการเข้าถึงแบบเสรี ส่วนการถือครองเป็นทรัพย์สินส่วนตัวได้แก่ การบุกเบิกป่าเพื่อถือครองที่ดินสำหรับการตั้งบ้านเรือนและการทำสวน ในขณะเดียวกันสิทธิการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในป่าประในยุคนี้ก็ค่อย ๆ เปลี่ยนไปสู่การนำทรัพยากรจากป่าประมาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างรายได้ให้มากที่สุด

2. ปัญหาความขัดแย้ง จากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด จากการศึกษาพบว่า ลักษณะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในบึงบอระเพ็ด เนื่องจากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ด อาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้โดยไม่ได้ตั้งใจ หรือเกิดขึ้นโดยผลของการกระทำนั้น ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่ง

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ (1) ประชาชนกับประชาชน (2) ประชาชนกับหน่วยงาน และ (3) หน่วยงานด้วยกันเอง เมื่อนำมาพิจารณาจะพบว่า บึงบอระเพ็ดนั้นเป็นศูนย์รวมของทรัพยากรที่ประชาชนในบึงบอระเพ็ดใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมดูแลไม่ให้เกิดการบุกรุกหรือใช้ทรัพยากรโดยขาดความคำนึงถึงความคุ้มค่าและยั่งยืน กรณีความขัดแย้งระหว่างประชาชนด้วยกันเองนั้นอาจเกิดจากการที่ทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ดนั้นเมื่อมีการใช้แล้วจะส่งผลกระทบต่ออีกกลุ่มอาชีพหรือแม้แต่อาชีพเดียวกันก็เกิดผลกระทบได้ ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ เช่น ความต้องการใช้น้ำของเกษตรกรที่ทำนาข้าวส่งผลกระทบต่ออาชีพทำนาบัวและอาชีพจับเรือท่องเที่ยวบึงบอระเพ็ด ในบึงบอระเพ็ดมีเกษตรกรที่ทำนาข้าวกว่า 76 เปอร์เซ็นต์ ในการทำนาข้าวต้องใช้น้ำจำนวนมาก เพื่อทำการเพาะปลูกจนกว่าจะเก็บเกี่ยวเสร็จ ถ้าปลายเดือนเมษายน เกษตรกรที่ทำนาข้าวเร่งสูบน้ำเข้านาจำนวนมาก ทำให้ระดับน้ำในบึงบอระเพ็ดลดลงวันละจำนวนมากจนเกิดสันดอนดินตะกอนมีความลึกไม่เพียงพอต่อการจับเรือท่องเที่ยว ไม่สามารถนำนักท่องเที่ยวไปได้ก็ได้รับผลกระทบ ก็จะเกิดความขัดแย้งกันขึ้น เป็นต้น กรณีประชาชนกับหน่วยงาน ก็เช่นเดียวกันถ้าหน่วยงานที่เข้ามาดูแลและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดยอมทำให้ประชาชนบางกลุ่มที่ฝ่าฝืนกฎหมาย หรือถูกตักเตือนไม่พอใจ จะเกิดความขัดแย้งเล็ก ๆ ในบึงบอระเพ็ดก็เช่นเดียวกัน กลุ่มประชาชนที่ประกอบอาชีพทำการประมงที่ผิดกฎหมายก็จะไม่พอใจกับการกวาดจับตรวจตราจับกุมเจ้าหน้าที่หน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืดบึงบอระเพ็ด ที่ออกกวาดจับการกระทำผิดอย่างเข้มงวด เป็นต้น และประเด็นสุดท้ายเป็นความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานด้วยกันเองนั้น กรณีนี้จะเกิดจากการขัดแย้งประเด็นข้อกฎหมาย ระเบียบการปฏิบัติมากกว่าความขัดแย้งส่วนบุคคล เพราะแต่ละหน่วยจะยึดกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ โดยเคร่งครัดจนการดำเนินการต่าง ๆ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือเดือดร้อนของประชาชนได้อย่างทันทั่วถึง เช่น กรณีประตุน้ำปากคลองบอระเพ็ดที่เป็นประเด็นปัญหาของหน่วยงานระหว่างชลประทานกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ ที่อำนาจหน้าที่ในการดูแลและเป็นขององค์การบริหารส่วนจังหวัดฯ แต่งบประมาณปรับปรุงประตูน้ำเป็นของชลประทานนครสวรรค์ ซึ่งการเข้าไปดำเนินการใด ๆ ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของเสียก่อน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสมภพ พร้อมพ้อชื่นบุญ (2558) ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอุทยานบูโด-สุไหงปาดี ประกาศเขตทับที่ดินทำกินราษฎร: กรณีศึกษาในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส พบว่าปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดิน อันเนื่องจากการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติบูโด-ปาดี เป็นปัญหาที่รัฐใช้กฎหมายและอำนาจในการจัดการกับทรัพยากร โดยไม่คำนึงถึงลักษณะและรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและที่ดินในพื้นที่ตามวิถีของคนในท้องถิ่น ที่มีมาอย่างยาวนานก่อนการประกาศใช้กฎหมาย การที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องขาดความเข้าใจบริบทด้านวิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นทำให้เกิดความขัดแย้ง

และความไม่ไว้วางใจ ระหว่างคนในพื้นที่กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริดา ท่งสง (2558) ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ พบว่า เนื่องจากปัจจุบันมีปัญหาการบังคับใช้ที่ไม่เป็นรูปธรรม ขาดความเป็นเอกภาพหรือไม่เป็นไปในทางเดียวกัน ขาดการรับรองสิทธิอันชอบธรรมของชุมชน การทับซ้อนของกฎหมายในบางกรณี เช่นเดียวกัน

3. แนวทางการพัฒนาและใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน สืบเนื่องจากการที่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ดได้นำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์จำนวนมากในปัจจุบัน ประกอบกับระบบนิเวศของบึงบอระเพ็ดเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีการขุดลอกตะกอนดินหลายครั้ง เพื่อที่จะเพิ่มปริมาณน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ทำให้มีโครงการต่าง ๆ เข้ามาเพื่อพัฒนาบึงบอระเพ็ดอย่างต่อเนื่องบางโครงการประชาชนในพื้นที่ไม่รับรู้รับทราบแต่อย่างใด มีเพียงหน่วยงานเท่านั้นที่เข้ามาดำเนินการเมื่อมีการนำงบประมาณมาพัฒนาส่งผลให้โครงการบางประชาชนไม่ยอมรับและมองว่าตนเองไม่เกี่ยวข้องจึงไม่รับรู้ว่าจะเกิดประโยชน์อย่างไรกับตนเองบ้าง จึงไม่ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานหรือชุมชน และที่สำคัญหน่วยงานไม่เปิดโอกาสให้กับประชาชนได้เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น และจากการสนทนากลุ่มจึงได้ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา และใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน ต้องประกอบด้วยขั้นตอนของการพัฒนาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรบึงบอระเพ็ด 5 ขั้นตอนได้แก่ (1) สร้างความเข้าใจ (2) มีความตระหนัก (3) เปิดโอกาสเข้าร่วม (4) รับผลประโยชน์ และ (5) ความเป็นเจ้าของ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปณิต ศรีวงษ์ (2559) ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำในเขตพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ซึ่งได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหามา ได้แก่ (1) อยากให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องส่งเสริมและให้ความรู้กับชาวบ้าน (2) ในการวางแผนจัดการน้ำของชุมชน อยากให้รัฐมีนโยบายการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการน้ำอย่างชัดเจนและการศึกษาของ กานดา จินดามงคล (2558) ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้เสนอแนะแนวทางในการจัดการ ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้การบริหารและการพัฒนา มีประสิทธิภาพ โปร่งใสตรวจสอบได้ รวมทั้งมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้เรื่องการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาและการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนในอนาคต และสอดคล้องกับการศึกษาของ ปรีชาพร ไครตมงคล (2552) ทำการศึกษาเรื่อง การมี

ส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรณีศึกษา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก จังหวัดศรีสะเกษ ได้เสนอแนะให้เจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ที่ประชาสัมพันธการมีส่วนร่วมให้มากกว่านี้ และจัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมากขึ้น ปัญหาการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ ประชาชนไม่ได้ปฏิบัติ หรือร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมฯ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าตนเองยังมีความยากจนอยู่ จึงไม่ได้ให้ความสนใจกิจกรรมที่นอกเหนือจากการประกอบอาชีพเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

1. จากข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ได้นั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อวางแผนในการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในแต่ละประเด็นได้ เช่น กรณีความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตร โดยเฉพาะการทำนาข้าวในเขตจังหวัดควรนำข้อมูลที่ได้ไปศึกษาและกำหนดรูปแบบการใช้น้ำหรือจัดทำปฏิทินการเพาะปลูกแบบครบวงจร

2. จากประเด็นความขัดแย้งที่ได้มานั้นหน่วยงานสามารถนำไปกำหนดแนวทางการแก้ไขในแต่ละประเด็นเพื่อลดความขัดแย้งในอนาคต เช่น กรณีประชาชนกับหน่วยงาน จะต้องเร่งดำเนินการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจในข้อกฎหมาย และอธิบายถึงบทลงโทษที่จะได้รับหากมีการฝ่าฝืน เพื่อที่จะได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติที่ไม่มีต่อเจ้าหน้าที่

3. สำหรับแนวทางที่ได้นั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย กรมประมง หน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืด (บึงบอระเพ็ด) องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กานดา จินดามงคล. (2558). *การจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร, ลำปาง.
- ปณต ศรีวงษ์. (2559). *การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งน้ำในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.
- ปรียาพร โคตรมงคล. (2552). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรณีศึกษา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก จังหวัดศรีสะเกษ*. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, อุบลราชธานี.

- ศิริดา หุ่นสง. (2558). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินและป่าไม้. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขานิเทศศาสตร์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สมภพ พร้อมพ้อชื่นบุญ. (2558). กระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอุทยานบุญโค-สุโขทัยป่าดี ประกาศเขตทับที่ดินทำกินราษฎร กรณีศึกษาอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สายฝน จิตนุพงศ์. (2553). การเปลี่ยนแปลงสิทธิในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ป่าประและ ความขัดแย้ง: กรณีศึกษาป่าประในเขตอุทยานแห่งชาติเขานัน ตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวัฒนธรรมศึกษา). มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, นครศรีธรรมราช.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2558). ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน. ปทุมธานี: คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2558). เข้าชั้นวิกฤติ!! น้ำบึงบอระเพ็ดแห้งกว่าปกติ หวั่นกระทบพันธุ์สัตว์น้ำ. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2562, จาก <https://www.thairath.co.th/content/510845>.
- เนชั่นทีวี. (2559). บึงบอระเพ็ดถูกรุกเกือบเจ็ดหมื่นไร่. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2562, จาก <https://www.nationtv.tv/378495159>.
- ไทยทีวีสีช่อง 7. (2562). บึงบอระเพ็ดวิกฤติ นายทุนบุกกรูทำนา-ปลูกแดงโม จนท.สั่งเร่งจัดการ. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2562, จาก <https://news.ch7.com/detail/341713>.
- Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. (9th Ed.). Belmont, CA: Wadsworth Thomson.
- Cooper, D. R. & Schindler, P. S. (2001). *Business research methods*. New York: McGraw-Hill Companies.
- Goodland, R. & Ledec, G. (1987). Neoclassical Economics and Principles of Sustainable Development. *Ecological Modelling*, 38(March, 1987), 36.
- Rihoy, L. & Maguranyanga, B. (2010). The Politics of Community-Based Natural Resource Management in Botswana. (Fred N., Ed.). *Community Rights, Conservation & Contested Land: The politics of Natural Resource Governance in Africa*. Washington, DC: Bookcraft.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons*. Cambridge: Cambridge University Press.

